

– орган на ЦК на КПЈ, подготвен во времето на престојот на Ј. Б. Тито, Е. Кардељ и М. Ѓилас, во втората половина на март 1939 година во Бохињ.

„Земско советување на КПЈ“ (128-140) носи *наслов* написот во кој се изнесува за советувањето на раководниот актив на КПЈ, одржано на 9 и 10 јуни 1939 година во Тацен крај Љубљана. Притоа е даден преглед на главниот реферат за состојбата во Партијата поднесен од Ј. Б. Тито. На советувањето беше усвоена Резолуција, во која посебно се нагласени задачите во идејната изградба на партискиот кадар, почнувајќи од членовите на основните организации до членовите на сите раководства.

Од 141 до 182 страница се поместени следните прилози:

„V Земска конференција на СКОЈ (летото 1939) за единството на работничката и работната младина и за организационите прашања на нашиот сојуз“; „За демократија, национална слобода и права на работниот народ“ (Проглас на ЦК на КПЈ за почетокот на Втората светска војна во септември 1939 година);

„Единство на младата генерација!“ (Проглас на ЦК на СКОЈ по повод почетокот на Втората светска војна);

„Ситуацијата во Југославија,

Комунистичката партија на Југославија и нејзините претстојни задачи“. [Извештај што го напиша Валтер (Ј. Б. Тито) на 26 септември 1939 година во Москва, до Извршниот комитет на КИ];

„Извештај од другарот Валтер за ситуацијата во Југославија“. (Овој извештај го напиша Ј. Б. Тито, во септември 1939 година во Москва, за Извршниот комитет на Комунистичката интернационала. Меѓу податоците што ги наведува Тито има опширен опис за конституирањето на ЦК на КПЈ во март 1939 година и Земското советување на КПЈ од јуни 1939 година).

„Одлука на Секретаријатот за извештајот од другарот Валтер за работата на Комунистичката партија на Југославија“. (Секретаријатот на Извршниот комитет на Комунистичката интернационала расправаше по извештаите на Ј. Б. Тито за работата на југословенските комунисти во 1939 година, и устави дека раководството на КПЈ, со својата работа ја доби довербата на членството и успешно ги реализира заклучоците на Секретаријатот на ИК на КИ, од 5 јануари 1939 година.

На крајот би можеле да кажеме дека оваа публикација претставува значаен придонес во проучувањето на историјата на КПЈ.

Надежда ЦВЕТКОВСКА

Митко ИЛИЕВ, СВЕДОЦИ, НИО „Просветен работник“,
Скопје, 1979, 108.

При крајот на 1979 година излезе од печат трудот на Митко Илиев „Сведоци“ во издание на

новинско-издавачката организација „Просветен работник“ — Скопје.

Публикацијата „Сведоци“, всушност, претставува сеќавање на Митко Илиев за неговата работа, како и за работата на просветните и културните работници од СР Македонија во Пиринска Македонија во учебната 1947/48 година. Авторот своите сеќавања ги поткрепува со низа документи во кои е одразена состојбата и ставовите на владите на СФРЈ и на НР Бугарија по донесената Резолуција на X пленум на ЦК БРПк во 1946 година како и по склучувањето на Бледската спогодба во 1947 година.

Трудот е составен од Предговор, во кој авторот укажува на фактот дека во рамките на ОФ Бугарија, согласно Резолуцијата на X пленум на ЦК БРПк, на Македонците во пиринскиот дел на Македонија, како македонско национално малцинство му се признаваа права на културна автономија. Според постигнатите спогодби неа започнаа да ја спроведуваат просветни работници од СР Македонија (тогаш НР Македонија) — учители и професори преку предметите македонски јазик и македонска национална историја, потоа, преку македонскиот народен театар во Горна Џумаја (денес Благоевград,) преку трите македонски книжарници, како и преку бројни културно-просветни и уметнички групи и ансамбли.

Основниот текст на публикацијата го сочинуваат сеќавања поделени во 13 наслови и Прилози како посебен дел.

Во првиот наслов „Така беше...“ авторот наведува дека во Пиринска Македонија во учебната 1947/48 година од НР Македонија пристигнале, се разбира по барање на бугарската ОФ влада, 93 учители и професори. Тие биле распоредени во петте околски центри и во обласниот центар Горна Џумаја (денес Благоевград) како и во над 60 села. Во наредните наслови: „Средби со нашите учители“, „Содржина на работата“ М. Илиев се сеќава за неговите средби со македонските учители при посетата во нивните работни места во својство на помошник обласен училиштен инспектор. Притоа, тој посебно се осврнува на два документа: едно циркуларно писмо од Обласниот училиштен инспектор до просветните органи во областа посочувајќи им разни форми за полесно изучување на македонскиот јазик во училиштата и еден Апел кон населението за подигнување на образовното ниво и ликвидирање на неписменоста на мајчин македонски јазик.

Во насловот „Разбираме сè учителке, ние сме Македонци“ авторот му го апострофира, меѓу другите, и одговорот на учениците од Гимназијата во Горна Џумаја на својот наставник кога во текот на наставата им го поставува прашањето: Дали го разбрате предавањето изнесено на македонски јазик. М. Илиев наведува повеќе примери што говорат за големата желба на учениците за изучување на својот мајчин јазик, за нивната желба да купуваат книги на македонски јазик како и да учествуваат

во подготвувањето на драмски текстови; потоа, барања да им се раскажува за пионерската организација во НР Македонија и уште многу други прашања какви можат да поставуваат ученици кои добиле слобода да зборуваат на својот мајчин јазик.

Во неколку наслови М. Илиев се осврнува на воннаставната активност на учителите, потоа, учителите како општествено-политички работници и како популаризатори и заштитници на ОФ власт. Во посебен наслов „Амбасадори“ М. Илиев ја истакнува улогата на учителите од НР Македонија во културниот и политичкиот живот во Пиринска Македонија која била од значење не само за Македонците туку и за Бугарите. Или како што авторот вели: „Од секое училиште во коешто работела тие учителите од НР Македонија, б. М. Т. се ширеше гласот за вистината за народнослободителната борба на југословенските народи и народности и на македонскиот народ... и вистината за борбената историја и неговата национална слобода...“ Според авторот, македонските учители биле првите ластовици што ја навестувале пролетта на новите братски и добрососедски односи на овие две земји.

Во еден наслов, М. Илиев изнесува сеќавања за позитивниот однос на општествено-политичките организации во Пиринска Македонија и нивните кадри кон културната автономија. И тука се наведени низа примери каде населението ја манифестира својата македонска национална припадност и приврзаност кон НР Ма-

кедонија. Меѓутоа, авторот не ги изоставува и поодделните примери, особено од лица од бугарско потекло што се обидуваа да го попречат или искривоколчат потфатот за развивање на културната автономија. Но исто така авторот подвлекува дека голем број службеници во Пиринска Македонија, Бугари по националност, објективно ја оценувале работата на македонските учители и им давале помош.

Во периодот непосредно пред и по објавувањето на Резолуцијата на Информбирото (ИБ) односот на официјалните власти се изменил кон македонските учители. И покрај желбата на народот да ми останат нивните учители, тие беа принудени да се вратат и да ја прекинат својата историска мисија на штета на националните стремежи на македонскиот народ.

Во Прилози, авторот ја поместува наредбата на министерството за просвета на Бугарија за назначување на македонски учители; Преглед на местата во кои работеле македонските учители и други.

Оваа публикација, сеќавања на Митко Илиев, претставува значаен прилог и придонес кон историјата на македонското школоство, и посебно што аргументирано се презентира сè она што авторот го забележил и сочувал во своите сеќавања за националната свест на Македонците од Пиринска Македонија и нивната

заедница со Македонците од НР единствена желба да живеат во Македонија. Затоа, „Сведоци“ на

Митко Илиев претставуваа група од интерес за пошироката читачка и научна мисла.

Миле ТОДОРОВСКИ

ГРАЃА ЗА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ОД АРХИВОТ НА СРБИЈА

Граѓа за историју Македонског народа из архива СРБИЈЕ
I том, књига I, II, Београд 1979

Како резултат на неколку годишната соработка меѓу Архивот на Македонија и Архивот на Србија, во Белград, пред извесно време излегоа од печат две книги документи под горниот наслов, кои го претставуваат првиот том од истоимената едиција. Првата од овие книги го опфаќа периодот од 1820 до 1848 година, а втората продолжува до 1856 година односно Парискиот мир. Редакцијата што ја сочинуваат 8-мина искусни научни и архивски работници од Социјалистичка Република Србија и Социјалистичка Република Македонија, во предговорот на првиот том најавува дека вториот том од оваа едиција исто така ќе биде составен од две книги, од кои првата ќе го опфати периодот од Парискиот мир до Берлинскиот конгрес 1878 година, а втората до 1918 односно крајот на Првата светска војна.

Документите за првиот том се подготвени од д-р Климе Џамбазовски, научен советник на Балканолошкиот институт при Српската академија на науките и уметностите во Белград. Идејата да се објави архивскиот материјал што се наоѓа во Архивот на Србија и другите институции во

Белград во кои се чува архивска граѓа, и се однесува на минатото на македонскиот народ, ја прифатиле заедницата за култура на СРС и СРМ, кои подеднакво го финансирале печатењето на овие две книги. Така, предговорот и регестите се објавени на двата јазици — српскохрватски и македонски, а самите документи се објавени во оригинал, односно јазик, со кој во тоа време се служеле голем дел од јужните словени при што од некои се дадени и факсимили.

Првата книга од овој том содржи 427 документи, а втората 342, кои, и во двете книги се средени хронолошки.

Регистрите на личните и географските имиња, како и предметниот регистар се поместени на крајот од втората книга, која всушност претставува продолжение на првата.

Во уводот на овој прв том (стр. 7-23) најнапред е даден краток осврт на политичките прилики во Македонија и Србија односно Турција во крајот на XVIII и првата половина на XIX век, и потоа на документите за кои станува збор. Откако е истакнато дека општествените промени што се одиграле во Османлиска-